

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Komunitní sociální práce

Sociální práce jako odborná věda na pomezí teoretické disciplíny a praktického aplikovaného vědního oboru vychází v současné chvíli z velké řady teorií, přístupů, metod a technik při prevenci či řešení vzniklých sociálních problémů. Zaměřuje se na práci s jednotlivcem, skupinou, rodinou či komunitou. Paradoxně právě rodina a komunita nebyly historicky předmětem odborných intervencí, ale naopak byly těmi subjekty, které samy byly schopny na řadu sociálních problémů reagovat a uspokojit je vlastními silami a zdroji. S velkými změnami ve společnosti převážně v 19. a 20. století se však úloha tradiční rodiny podstatně změnila a naopak se převážně z důvodu zajištění ochrany práv nezletilých dětí stala objektem sociální politiky. S procesy globalizace a modernizace i instituce „komunita“ ztratila svůj fenomén spojený s právními zárukami domovského práva, se zajištěním sociálních jistot i neformálního vzájemného zájmu sousedů. Postupným vývojem ale opět zjišťujeme, že pokud se daří posilovat a podporovat úlohu rodin, je rodina opět schopna přijímat roli sociálního subjektu. Podobná situace je i s komunitou. Pokud existují možnosti směřující k podpoře rozvoje komunity, k rozvoji její vlastní aktivity, nalézáme zdroje (formální/neformální, finanční/materiálové, hmotné/nehmotné) v řešení sociálních problémů, jež jsou rychlejší, přehlednější, efektivnější z hlediska výdajů na sociální politiku, „šité na míru“ příslušnému jedinci, rodině či skupině a tedy celkově účinnější. Celkově dochází k přenosu aktivit a odpovědnosti na lokální úroveň a komunální iniciativy. Někteří experti proto vidí v komunitní práci budoucnost sociální práce.

Komunitní sociální práce v moderním pojetí je pojem vycházející zejména z britské praxe, silný rozvoj zde zaznamenala především v 70. a 80. letech. Byla spojována zejména se zaměřením na potřeby malých komunit, s bojem proti sociálním nerovnostem, s obhajobou práv klientů, s budováním komunitních center. V české praxi se komunitní práce zatím spíše využívá pouze v podobě komunitního plánování sociálních služeb či zapojení veřejnosti do strategického plánování v oblasti regionálního rozvoje.

Hlavními znaky komunitní sociální práce jsou zejména:

- úsilí o změny v komunitě při řešení konkrétních problémů vyloučených jednotlivců, rodin, skupin (i prevence ohrožení vyloučením),
- zapojení do řešení problému všech těch, kteří ho mohou ovlivnit,
- zapojení občanů, místních organizací a institucí do rozhodování a do života komunity
- rozšíření možnosti lidí ovlivňovat to, co se s nimi děje a co se děje kolem nich, motivace a aktivizace ke spolurozhodování o sobě, k osobnímu rozvoji i rozvoji regionu, v němž žijí,

- rozšíření nabídky služeb a jejich kapacity, odborného poradenství, komunitního vzdělávání, vzdělávání směřujícího k soběstačnosti, lokálních ekonomických činností (někde i lokálních měn), volnočasových aktivit,
- úsilí o sociální inkluzi a posílení rolí, zaměření se na problematiku stigmatizovaných a znevýhodněných,
- nabídka vzájemné solidarity, pomoci, pocitu sounáležitosti při budování mobilizované a udržitelné komunity.

Specifikem komunitní sociální práce v obci/měště/lokalitě je její třístupňová úroveň. První z úrovní komunitní sociální práce je práce se sociálně, zdravotně, ekonomicky vyloučenými či ohroženými vyloučením, jejímž cílem je motivovat členy vyloučené komunity ke společné aktivní práci na zmírňování či odstraňování příčin, které vedly k vyloučení a jeho následkům, ke snížení obav z nepřijetí. Druhou úrovní komunitní sociální práce je práce s celou komunitou zaměřená na odstraňování napětí a konfliktů mezi vyloučenými a ostatními obyvateli, na hledání přirozených zdrojů podpory mezi „zdravými“ členy komunity. Třetím stupněm komunitní sociální práce by mělo být efektivní a kvalitní řízení, transparentnost procesů a neutralita aktérů iniciujících komunitní aktivity, a zejména dodržování etických principů komunitních pracovníků.

Komunitní sociální práce se obecně zaměřuje na dva způsoby identifikace znevýhodněných či znevýhodněným ohrožených cílových skupin. První směřuje k homogenní cílové skupině, např. při transformaci pobytových zařízení pro lidi s mentálním znevýhodněním směrem ke komunitnímu bydlení. Druhý způsob zahrnuje heterogenní cílové skupiny, jež identifikují své potřeby a k nimž úsilí komunitní sociální práce směřuje (maminky s dětmi, zdravotně postižení, rodiče samoživitelé, osoby pečující o závislého člena rodiny příslušné obce).

Komunitní sociální práce v praxi má samozřejmě i svá rizika. Mohou jimi být zejména individualismus, nezájem o veřejné věci, naprostá chudoba a uzavřenost některých lokalit, kde již téměř nelze nalézt zdroje, nedostatečné či žádné úsilí osob vyloučených, ale i místních samospráv a místních autorit.

Bc. Pavlína Janáčková, DiS. – gestor komunitní sociální práce projektu Komunitní centrum ROUTA

Článek byl připraven s inspirací zdrojů:

Matoušek, O. a kol. (2013): Encyklopedie sociální práce. Portál, Praha

Payne, M. (2014): Modern Social Work Theory. Palgrave Macmillan

